

Article Arrival Date**01.06.2024****Article Published Date****20.06.2024****ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETİMSEL LİDERLİĞİ**

INSTRUCTIONAL LEADERSHIP OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS

Nalan Gizem GİYİK¹Öğretmen, Yıldızkent İlkokulu ERZURUM, Milli Eğitim Bakanlığı,
0000-0002-3184-7429**Oktay GEZER**²Öğretmen, Cumhuriyet Ortaokulu ZONGULDAK, Milli Eğitim Bakanlığı,
0000-0002-5801-1007**Özet**

Lider, belirlenen bir amaç doğrultusunda bir araya gelmiş insanların yönlendirilmesine ve güdülendirilmesine katkı sağlayan, onlara yol gösteren kişidir. Hedefe ulaşmada yönlendirici özelliği ile liderlik birçok meslek alanında oldukça önemlidir. Bu mesleklerden biri de öğretmenliktir. Öğretmenlik mesleğinin toplumun ilerlemesine en büyük katkıyı sağladığı kaçınılmaz bir gerçektir. Toplumdaki bireylerin her yönden gelişmesini sağlayan öğretmenler daha küçük yaşlardan itibaren bireylere öğretim liderliğini yapan en önemli kişilerdir. Toplumda birçok farklı özellikteki bireyin varlığı düşünüldüğünde burada gözümüze çarpan bir gerçek de vardır ki o da özel eğitimidir. Akranlarından farklı gelişim özellikleri gösteren özel eğitim öğrencilerine liderlik yapmak günümüzün dikkat çekilmesi gereken noktalarından biridir. Bu noktadan hareketle araştırmanın amacı, özel eğitim okullarında görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin öğretimsel liderliklerini ortaya koymaktır. Araştırmada geçmişten gelen ve olağan bir şekilde devam eden olayın ya da durumun ayrıntılı bir şekilde detaylandırılarak betimlenmesini sağlayan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmanın evrenini; 2023-2024 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapan özel eğitim öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise ülke genelinde Milli Eğitim Bakanlığının bünyesinde kamu kurumlarında görev yapmakta olan seçkisiz olmayan (non-random) örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olan 300 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri toplanırken öncelikle katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin kişisel bilgileri 'Kişisel Bilgi Formu' doldurularak alınmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin öğretimsel liderlik becerilerine ulaşabilmek için ise 'Öğretmenlerin Öğretimsel Liderlik Rollerini Ölçeği' nden yararlanılmıştır. Bu araştırmada veriler SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizlerinde sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma gibi betimsel istatistiksel metodlar kullanılmıştır. Verilerin analizi yapılırken kullanılacak olan yöntemin belirlenmesi için verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Yapılan analizlerde öğretimsel liderlik ölçeğinin tamamı ve alt boyutları incelendiğinde genelde öğretimsel liderlik alt boyutlarına ait değerlerin yüksek düzeyde bir farkındalığa sahip olduğu ortaya konulmuştur. Bu da özel eğitim öğretmenlerinin eğitim öğretim süreci içerisinde belirlenen öğretimsel liderlik özelliklerini yerine getirerek öğrenen bireylerin gelişime ve toplumun bir üst düzeye çıkartılmasına katkı sağlandığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, Öğretimsel Liderlik, Özel Eğitim, Özel Eğitim Öğretmeni

Abstract

A leader is a person who contributes to the direction and motivation of people who have come together for a determined purpose and guides them. Leadership is very important in many professions with its guiding feature in achieving the goal. One of these professions is teaching. It is an inevitable fact that the teaching profession makes the greatest contribution to the progress of society. Teachers, who ensure the development of individuals in society in all aspects, are the most important people who lead individuals from an early age. Considering the existence of many different individuals in the society, there is also a fact that catches our eye here, which is special education. Leading special education students who show different developmental characteristics from their peers is one of the points that need attention today. From this point of view, the aim of the research is to reveal the instructional leadership of special education teachers working in special education schools. In the research, the descriptive survey model was used, which provides a detailed description of the event or situation from the past and continuing in a normal way. The universe of this research; In the 2023-2024 academic year, special education teachers working within the Ministry of National Education are formed. The sample of the study consists of 300 special education teachers working in public institutions within the Ministry of National Education throughout the country, which were determined by the purposeful sampling method, which is one of the non-random sampling methods. While collecting the data of the research, first of all, the personal information of the participants regarding the demographic information was taken by filling out the 'Personal Information Form'. In order to reach the instructional leadership skills of special education teachers, the 'Teachers' Instructional Leadership Roles Scale' was used. In this study, the data were analyzed with SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Sciences) program. Descriptive statistical methods such as number, percentage, mean and standard deviation were used in the analysis of the data. In order to determine the method to be used while analyzing the data, it was checked whether the data showed normal distribution. In the analyzes, when the entire instructional leadership scale and its sub-dimensions were examined, it was revealed that the values of the instructional leadership sub-dimensions generally had a high level of awareness. This shows that special education teachers contribute to the development of learning individuals and to the next level of society by fulfilling the instructional leadership characteristics determined in the education and training process.

Keywords: Leadership, Instructional Leadership, Special Education, Special Education Teacher

1. GİRİŞ

Her toplum ortak değerlerini oluştururken en önemli faktör olarak eğitimi kullanır. Eğitim, toplumların çağa ayak uydurmalarında ve gelişmelerinde büyük role sahiptir. Bundan dolayı yaşanan dönemde oluşacak değişimlerden ilk olarak eğitim sistemi etkilenir (Kalo Efe, Demirdağ & Ertem, 2020). Eğitim sistemi sadece toplumun normal gelişim gösteren bireylere yönelik değildir. Özellikle son yıllarda akranlarından farklılıklar gösteren bireylerin eğitim sisteminde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir (Buğday, 2020). Bütünleştirme ve tamamlama ilkelerinin eğitimde akranlarından farklı özellik gösteren çocuklara yönelik olduğu kaçınılmaz bir gerçektir (Diken, 2008). Bu öğrenciler için oluşturulan alan 'özel eğitim' olarak adlandırılmaktadır (Özsoy, Özyürek & Eripek, 2002a). Özel eğitim, akranlarından farklılıklar gösteren öğrencilerin eğitimi için özel bir eğitim almış, özel olarak hazırlanan eğitim programlarıyla öğrencilerin engel gruplarına uygun olan mekan ve materyallerle gerçekleştirildiği eğitim olarak tanımlanabilir (Karabörk, 2018). Başka bir tanıma göre özel eğitim, yetersizliği bulunan bireylerin yetersizliğinin engele dönüşmesini önleyen, bulunduğu toplumda etkin rol alıp uyumunu sağlayan eğitim biçimidir (Ataman, 2011).

1.1.Özel Eğitim Öğretmenliği

Milletlerin uygarlık düzeyine ulaşmasında özel eğitime ve özel gereksinimli bireylere verdiği önem göz önünde bulundurulmaktadır. Özel eğitim ihtiyacı bulunan özel gereksinimli bireylerin toplum içerisinde ayırt edilmemesi ve normal gelişim gösteren bireylerle eşit imkanlardan yararlanması çağdaş olmanın bir gerekliliğidir (Cavkaytar & Diken, 2005). Bu çağdaşlık kolay olan bir olgu değildir. Çağdaşlık yolunda ilerlenmesi için özel olarak yetişen öğretmenlere ihtiyaç vardır. Dünyada ilk kez Fransa’da görme engelliler ve işitme engelliler için 1700’lü yıllarda okullar açılmıştır (Baykoç Dönmez & Şahin, 2011). Türkiye’de ise 1889 yılında İstanbul’da işitme engelliler için açılan okul ilk özel eğitim faaliyeti olarak düşünülebilir (Cavkaytar, 2008). 1950 yılından itibaren ülkemizde özel eğitimin gerekliliği bilincine ulaşıp özel eğitim öğretmenleri yetiştirilmeye başlanmıştır (Sucuoğlu, 2009). Lisans olarak eğitimi verilen özel eğitim öğretmenliği programı, özel eğitime ihtiyacı olan bütün öğrencilerin eğitim ihtiyacını karşılamak maksadıyla açılan bir programdır. Özel eğitim öğretmenliği lisans programının derslerini incelediğimizde toplamda 138 saat teorik, 24 saat uygulamalı ve 150 kredilik dersler yer almaktadır (Ulay, 2018). Programda diğer eğitim fakültesi öğrencilerinin aldıkları eğitim dersleri ve ortak zorunlu derslerin yanı sıra branşa yönelik olarak dersler de verilmektedir. Özel eğitim öğretmenliği programında işitme yetersizliği bulunan öğrencilerin eğitimine yönelik olarak “Türk İşaret Dili” dersi; görme yetersizliği bulunan öğrencilerin eğitimine yönelik olarak “Braille Okuma-Yazma” dersi (Ulay, 2018); zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilerin eğitimine yönelik olarak “Zihin Yetersizliği ve Otizm Spektrum Bozukluğu” dersi ve üstün yetenekli olan öğrencilerin eğitim ve öğretim faaliyetlerine yönelik olarak “Öğrenme Güçlüğü ve Özel Yetenek” derslerinin yer aldığı görülmektedir.

1.2.Öğretimsel Liderlik

Liderlik, bireylerin hedeflerini gerçekleştirebilmek için bir grup insanı güdüleyebilme becerisidir (Erdoğan, 1991). Başka bir deyişle bireyleri harekete geçirebilme gücüne sahip olmaktır (Şişman, 2002). Öğretimsel liderlik ise öğretmenleri ve eğitimcileri içerisine alan bir liderlik kavramıdır (Şişman, 2012). Öğretimsel liderlik, öğrencilerin öğrenmelerinin verimini arttırmak amacıyla yapılan liderliktir (Tahaoğlu & Gedikoğlu, 2009). Eğitim ve öğretimin istenilen düzeyde olması yapılan öğretimsel liderlik düzeyine bağlıdır. Etkili öğretmen ve başarılı sınıf arasındaki pozitif ilişki öğretmenin belirlenen hedeflere ulaşmasını sağlayan süreçten geçmektedir. Öğrenim sürecinin amaçlara uygun bir şekilde gerçekleşmesi ise öğretmenin öğretimsel liderlik özelliği yansıtmasından geçmektedir. Bu sebepten dolayı öğretmenlerin liderlik özellikleri sergilemesi gerekmektedir.

Alan yazın incelendiğinde, özel eğitim öğretmenlerinin mesleğini liderlik statüsü içine alan karakteristik özelliklerinin belirlenmeye çalışılmasındaki sınırlı araştırmalar arasında yer almaktadır. Araştırmamız özel eğitim öğretmenlerinin mesleki alanda öğretimsel liderlik yeterliliklerinin araştırılmasında önemli yer tutmaktadır. Özel eğitim öğretmenlerinin sınıf içi öğretimsel liderlik özelliklerinin sergilenmesinde ve aktarılmasındaki rolü araştırılmaktadır.

Özel eğitim öğretmenlerinin öğretimsel liderlik düzeylerini inceleyen bu çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına cevaplar aranmıştır:

1. Özel eğitim öğretmenlerinin öğretimsel liderlik davranışları hangi düzeydedir?
2. Özel eğitim öğretmenlerinin öğretimsel liderlik davranışlarını sergileme ve kazandırma düzeyleri cinsiyet ve eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterir mi?

3. Öğretmenlerin öğretimsel liderlik davranışlarını sergileme düzeyleri yaş, mezun olduğu fakülte, mesleki kıdem ve çalıştığı okul kademesine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Bu araştırma Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde kamu kurumlarının anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin, öğretimsel liderliklerine olan etkisini incelemek amacıyla nicel araştırma yaklaşımlarından olan betimsel tarama modeli çerçevesinde şekillendirilmiştir. Bilimsel araştırma yöntemi olan betimsel tarama modeli, yaşanan durumun detaylandırılması, var olan nesnelerin özelliklerinin açıklanmaya çalışılması ve beşeri faktörlerinde ne olduğunun açıklanması ve betimlenmesidir (Karasar, 2016).

Araştırmanın örneklemini ise ülke genelinde Milli Eğitim Bakanlığının bünyesinde kamu kurumlarında anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde görev yapmakta olan seçkisiz olmayan (non-random) örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olan 300 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Belli kriterleri karşılayan ya da belli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak istendiğinde amaçlı örnekleme yöntemi seçilmektedir (Büyüköztürk, 2018).

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Grup	F
Cinsiyet	Kadın	202
	Erkek	98
Yaş	20-25	36
	26-30	126
	31-35	78
	36-40	32
	41 ve Üstü	38
Eğitim Durumu	Lisans	226
	Yüksek Lisans	74
Mesleki Kıdem	1-5 Yıl	48
	6-10 Yıl	147
	11-15 Yıl	52
	16-20 Yıl	35
	21 ve Üstü	28

Çalıştığı Okul Kademesi	Okul Öncesi	17
	İlkokul	101
	Ortaokul	142
	Lise	40

Veri toplama araçları olarak ‘Kişisel Bilgi Formu’ ve ‘Öğretimsel Liderlik Rollerini Ölçeği’ kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu ile katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleki kıdem, mezun olunan fakülte ve çalıştığı okul kademesini içeren demografik bilgilere ilişkin kişisel bilgileri alınmıştır. Aygün (2014) tarafından geliştirilen “Öğretmenlerin Öğretimsel Liderlik Ölçeği” ise 36 maddeden ve 8 boyuttan oluşmaktadır.

Bu araştırmadaki veriler, SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizlerinde sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma gibi betimsel istatistiksel metotlar kullanılmıştır. Verilerin analizi yapılırken kullanılacak olan yöntemin belirlenmesi için verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amacına uygun olarak belirlenen probleme ve bu problem sonucunda ortaya çıkan birinci, ikinci ve üçüncü alt problemlere ilişkin bulgulara, istatistiksel değerlere ve yorumlara yer verilmiştir. Bulgular yorumlanırken araştırmaya katılım sağlayan katılımcıların cevapları üzerinden yorumlar yapılmıştır.

Birinci araştırma sorusu; “Özel eğitim öğretmenlerinin öğretimsel liderlik davranışları hangi düzeydedir?” şeklindedir. Bu alt probleme ait bulguları elde etmek amacıyla aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine bakılmıştır.

Değişken	N	\bar{x}	ss	Min.	Max.
Öğretimsel Liderlik Ölçeği	300	4,319	3,99	3,11	5,00

“Öğretimsel Liderlik Rollerini” ölçeğinin tamamına bakıldığında aritmetik ortalamasının 4,319 ve standart sapmasının 3,99 olduğu görülmüştür. Ölçeğin tamamının aritmetik ortalama değeri 5’li likert ölçeğine göre “Her Zaman” anlamına gelmektedir.

İkinci araştırma sorusu; “Özel eğitim öğretmenlerinin öğretimsel liderlik davranışlarını sergileme ve kazandırma düzeyleri cinsiyet ve eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterir mi?” şeklindedir.

Tablo 2: Öğretmenlerin Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretimsel Liderlik Rollerini Ölçeği Tablosu

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{x}	Ss	Sd	t
Öğretimsel Liderlik Ölçeği	Kadın	202	4,304	0,371	448	-0,87
	Erkek	98	4,337	0,43		
Öğretimin Planlanması	Kadın	202	4,334	0,586	448	2,07
	Erkek	98	4,21	0,609		
Çevre ve Toplum Desteğini Sağlama	Kadın	202	3,189	0,854	448	-4,44
	Erkek	98	3,563	0,926		

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre öğretimsel liderlik farkındalıklarının değişmediği ancak eğitim süreci içerisinde öğretimin planlanması, gerçekleştirilmesi ve değerlendirilmesi hususunda farklılık ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3: Öğretmenlerin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öğretimsel Liderlik Rollerini Ölçeği Tablosu

Değişkenler	Eğitim D.	N	\bar{x}	Ss	sd	T	P
Öğretimsel Liderlik Ölçeği	Lisans	226	4,315	0,396	448	-0,654	0,587
	Yüksek L.	74	4,344	0,419			
Öğretmenin Bireysel Değişimi	Lisans	226	4,352	0,529	448	-2,116	,034*
	Yüksek L.	74	4,505	0,515			

Üçüncü araştırma sorusu; “Öğretmenlerin öğretimsel liderlik davranışlarını sergileme düzeyleri yaş, mezun olduğu fakülte, mesleki kıdem ve çalıştığı okul kademesine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” şeklindedir.

Tablo 4: Öğretmenlerin Yaş Değişkenine Göre Öğretimsel Liderlik Rollerini Ölçeği Tablosu

Değişkenler	Grup	N	\bar{x}	Ss	F	P
Öğretimsel Liderlik Ölçeği	20-25	36	4,355	0,425	0,973	0,422
	26-30	126	4,327	0,403		
	31-35	78	4,262	0,425		
	36-40	32	4,298	0,359		
	41 ve Ü.	38	4,364	0,392		

Tablo 5: Öğretmenlerin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Öğretimsel Liderlik Rollerini Ölçeği Tablosu

Değişkenler	Grup	n	\bar{x}	Ss	F	P	Tukey HSD
Öğretimsel Liderlik Ölçeği	1-5 Yıl	48	4,349	0,41	1,977	0,097	
	6-10 Yıl	147	4,268	0,405			
	11-15 Yıl	52	4,241	0,377			
	16-20 Yıl	35	4,316	0,373			
	21 Yıl ve Ü.	28	4,402	0,398			
Toplumsal Değerlere Uyum Sağlama	1-5 Yıl	48	4,647	0,488	2,953	0,02	(21 Yıl ve Üzeri) > (11-15 Yıl)
	6-10 Yıl	147	4,594	0,548			
	11-15 Yıl	52	4,5	0,564			
	16-20 Yıl	35	4,685	0,49			
	21 Yıl ve Ü.	28	4,782	0,368			
Çevre ve Toplum Desteğini Sağlama	1-5 Yıl	48	3,503	0,928	3,551	0,007	
	6-10 Yıl	147	3,318	0,852			

	11-15 Yıl	52	3,029	0,867			(1-5 Yıl)
	16-20 Yıl	35	3,267	0,881			>
	21 Yıl ve Ü.	28	3,491	0,93			(11-15 Yıl)

Özel eğitim öğretmenlerimizin mesleki deneyime bağlı olarak oluşan kıdem farklılıklarında ise yüksek kıdeme sahip olan öğretmenlerin okul çevresindeki eğitimi etkileyen dış etkenlerle daha uyum içerisinde olduğu ve çevrenin desteğini daha üst düzeyde aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Çalıştığı Okul Kademesi Değişkenine Göre Öğretimsel Liderlik Rollerini ve 21. Yüzyıl Becerileri Öz-Yeterlik Algıları Ölçeği Tablosu

Değişkenler	Grup	N	\bar{x}	Ss	F	p	Tukey HSD
Öğretimsel Liderlik Ölçeği	Okul Öncesi	17	4,38	0,308	1,323	0,266	
	İlkokul	101	4,37	0,402			
	Ortaokul	264	4,305	0,402			
	Lise	68	4,27	0,399			
Okul Vizyon ve Misyonu Tanımlanması	Okul Öncesi	17	3,882	0,676	2,778	0,041	İlkokul > Okul Öncesi
	İlkokul	101	4,331	0,618			
	Ortaokul	264	4,248	0,623			
	Lise	68	4,196	0,562			
Öğretimin Planlanması	Okul Öncesi	17	4,602	0,508	2,741	0,043	Okul Öncesi > Lise
	İlkokul	101	4,306	0,58			
	Ortaokul	264	4,283	0,573			
	Lise	68	4,154	0,71			
Öğrenci Gelişimi ve Başarısı	Okul Öncesi	17	4,8	0,29	3,643	0,013	Okul Öncesi > Ortaokul
	İlkokul	101	4,475	0,536			
	Ortaokul	264	4,395	0,537			
	Lise	68	4,38	0,525			
Çevre ve Toplum Desteğini Sağlama	Okul Öncesi	17	3,264	0,767	4,991	0,002	İlkokul >

	İlkokul	101	3,65	0,854			Ortaokul İlkokul > Lise
	Ortaokul	264	3,301	0,939			
	Lise	68	3,172	0,795			
	İlkokul	101	4,273	0,447			
	Ortaokul	264	4,259	0,426			

Araştırmanın değişkenlerinden olan eğitim kademesine göre yani okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde öğretimsel liderlik kavramının farklı bir anlam çağrıştırmadığı görünse de kademeler arasında özel eğitim öğretmeninin bireysel değişimi ve mesleki gelişimi hususunda farklılık görülmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Özel eğitim öğretmenlerinin öğretimsel liderliğinin araştırılmasında yapılan çalışmada kullanılan ölçeğin tamamı ve alt boyutları incelendiğinde öğretmenlerin yüksek bir farkındalığa sahip olduğu görülmüştür. Ancak ölçeğin alt boyutu olan çevre ve toplum desteğini sağlama boyutunda farkındalığın beklenen seviyede olmadığı ortaya çıkmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin öğretimsel liderlik konusunda kavramsal bilgiye sahip oldukları ve özelliklerini barındırdıkları görülmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine göre öğretimsel liderlik farkındalıklarının değişmediği ancak eğitim süreci içerisinde öğretimin planlaması, gerçekleştirilmesi ve değerlendirilmesi hususunda farklılık ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın değişkenlerinden olan eğitim kademesine göre yani okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde öğretimsel liderlik kavramının farklı bir anlam çağrıştırmadığı görünse de kademeler arasında özel eğitim öğretmeninin bireysel değişimi ve mesleki gelişimi hususunda farklılık görülmektedir.

Özel eğitim öğretmenlerimizin mesleki deneyime bağlı olarak oluşan kıdem farklılıklarında ise yüksek kıdeme sahip olan öğretmenlerin okul çevresindeki eğitimi etkileyen dış etkenlerle daha uyum içerisinde olduğu ve çevrenin desteğini daha üst düzeyde aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca çevresel ve toplumsal değerlendirme uyum sağlama hususunda daha yatkın oldukları görülmüştür. Ayrıca özel eğitim öğretmenlerinin çalıştığı öğrencinin gelişimine ve kademe farkına göre özellikle okulun vizyon ve misyonunun tanımlanması ve açıklanmasında, öğretimin planlanmasında ve değerlendirilmesinde, öğrenci başarısının gelişiminin izlenmesinde üst düzeyde çalışan öğretmenlerin farkındalıkları daha yüksek çıkmaktadır.

Yapılan araştırmalarla ilgili literatür taramasına bakıldığında özellikle özel eğitim bölümüyle ilgili yapılan çalışmaların daha sınırlı olduğu görülmektedir. Bireysel farklılıklar ele alındığında eğitime girdisi olan her bireyin yeteneklerinin üst düzeye çıkarılması hususunda gerekli analizlerin yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda yapılan araştırmaların sıklığı artırılmalıdır. Araştırmamızda ortaya çıkan farkındalıklar olan cinsiyete göre öğretimin planlanması, değerlendirilmesi ve uygulanması, eğitim kademesine göre özel eğitim öğretmenlerinin

bireysel değişimi ve mesleki gelişimi, kıdem farklılığından kaynaklanan çevre ve toplum desteğini sağlama ile çevresel ve toplumsal değerlere uyum konusunda ortaya çıkan farklılıkların alt sebeplerinin araştırılması önerilmektedir. Ayrıca içinde yaşadığımız çağ olan 21. Yüzyılın gerekliliklerini özel eğitim öğrencilerimize kazandırılması hususunda gerekli alt yapıların oluşturulması ve çalışma analizinin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

5. KAYNAKLAR

Ataman, Ayşegül (2011); *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş (2.Baskı)*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

Aygün, B. (2014). *Lise Öğretmenlerinin Öğretimsel Liderlik Rollerindeki Farkındalıkları ve Öğretimsel Liderliği Sınırlayan Faktörlere Yaklaşımlarının İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baykoç Dönmez, Necate ve Semra Şahin (2011); *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*, Eğiten Kitap, Ankara.

Buğday, Fevzi (2020); "Özel Eğitim Meslek Okullarının Mevzuatına İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşlerinin İncelenmesi," Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorumlar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cavkaytar, Atilla ve İbrahim H. Diken (2005); *Özel Eğitime Giriş*, Kök Yayıncılık, Ankara.

Cavkaytar, Atilla (2008); *Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim*, Pegem, Ankara.

Diken, İbrahim H. (2008); *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler Ve Özel Eğitim*, Pegem Yayınevi, Ankara.

Erdoğan, İ. (1991). *İşletmede Davranış*. İstanbul: İ. Ü. İşletme Fakültesi Yayını.

Kalo Efe, A., Demirdağ, S., & Ertem, H. Y. (2020). Öğretmenlerin Öğretimsel Liderlik Algıları ve Sınıf Yönetimi Becerilerinin Öğretim Ortamındaki Kuşaklararası İklim Üzerindeki Rolünün İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(2), 83-102.

Karabörk, Ramazan (2018); "Özel Eğitim Okulu Yöneticilerinin Özel Eğitim Mevzuatına İlişkin Görüşleri," Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Özsoy, Yahya, Mehmet Özyürek ve Süleyman Eripek (2002). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş*, Karatepe Yayınları, Ankara.

Sucuoğlu, Bulbin (2009); *Zihin Engelliler ve Eğitimleri*, Kök Yayıncılık, Ankara.

Şişman, M. (2002). *Öğretim Liderliği*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Şişman, M. (2012). *Öğretim Liderliği, (4.Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Tahaoğlu, F., & Gedikoğlu, T. (2009). İlköğretim Okulu Müdürlerinin Liderlik Rollerini. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 58(58), 274-298.

Ulay, Gökhan (2018); “Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programının Zihin Engelliler Öğretmenliği Yeterlikleri Açısından İncelenmesi (Sakarya İli Örneği),” Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.